

МАЪНАВИЯТ ВА МАЪРИФАТ УЙҒУНЛИГИ – 1) маъ-ятнинг маъ-й жараёнлар билан узвий алоқадорлигини, инсон маъ-ятининг у томонидан ўзлаштириладиган билимлар, амалий тажриба ва кўникмалар ҳосил қилиниши, шахснинг илмий-ижодий камолоти билан боғлиқлигини ифодаловчи т.; 2) муйаян шахс, ижтимоий гуруҳ, жамият ва давлат ҳаётига хос фаолиятда, урф-о. ва анъаналарида, таълим-тарбия тизимида маънавий омилларнинг билим ва тафаккур ривожига билан муштараклигини ифодаловчи т. М.м.у. ўзбек халқининг кўп минг йиллик тарихи даврида доимо унинг энг кучли ўзига хос хус-яти бўлиб келган. Чунки, қадим-қадимдан Ўз-н цивилизациясининг асоси, пойдеворини маъ-ят, маърифат ва ахлоқ қадриятлари ташкил этган ва бу т.ларни бир-биридан ажралган ҳолда тасаввур қилиб бўлмайди. М.м.у. жамият, халқ камолотининг бош омилларидан бири ҳисобланади. Маърифат ҳам ўз навбатида мад-т, маъ-ят т.лари билан чамбарчас боғлиқ, улар уйғун равишда қўлланади. Чунки, маърифат – маъ-ятга олиб келадиган йўл, уни шакллантирувчи воситадир. М.м.у. тарихи жамият тарихининг ажралмас таркибий қисми ҳисобланади. Шу боис Президент И.А. Каримов ҳақли равишда таъкидлаганидек, “Илм-маърифатга қизиқиши суист миллатнинг келажига ҳам бўлмайди”. М.м.у. маънавий қарамликни бартараф этувчи куч, у инсонга ақлий, руҳий қувват бахш этадиган омил сифатида намоён бўлади. У кишиларни жаҳолат чангалидан қутқаради, бузук, ёмон, гуноҳ ишлардан қайтаради, эзгу хулқ ва одоб эгаси бўлишга кўмаклашади. Фақатгина чинакам М.м.у.га эришган одам инсон қадри, миллат қадриятлари, бир сўз билан айтганда, ўзлигини англаш, эркин ва озод жамиятда яшаш, мустақил давлатимизнинг жаҳон ҳамжамятида ўзига муносиб, обрўли ўрин эгаллаши учун фидойилик билан курашиши мумкин. Шу сабабга кўра, маърифатли кишилардан ташкил топган жамият раванг топади, келажига порлоқ бўлади. Мас., соҳибқирон Амир Темур замонида халқимиз маъ-ят-маърифат борасида жаҳонда донг таратгани бежиз эмас. Маъ-ят сермазмун т. бўлиб, маориф уни ёйиш, кишилар онги ва қалбига сингдириш воситасидир. Маъ-ятни ҳаётга сингдириш фақат маориф орқалигина эмас, маърифат ўчоқлари, турли ижодий уюшмалар, ташкилот, муассасалар, ОАВ ва б. тизимлар орқали амалга оширилади. Бу эса М.м.у.ни таъминлайди, халқ маъ-яти ва маърифатининг юксалишига имкон беради. М.м.у. йўлида ҳар ким ўз иқтидори, истеъдоди, қобилияти, интилишига яраша маълум бир даражага эришади. Аммо, маънавий камолот жамиятда фақат тор доирада қолиб кетса, маън-й-маъ-й даража умумижтимоий ижобий, илғор ҳаракатларга чорловчи ўзгаришларга олиб келмаса, ҳаёт уйғунлиги, мувозанати бузилади. Шу сабабга кўра маърифат тарқатиш йўли билан сиёсат ва иқтисод соҳаларида умумижтимоий ўзгаришлар содир бўлишига эришиш маъ-ят аҳлининг масъулияти, маъ-ят, маърифатни тарғиб-ташвиқ этиш ҳар бир зиёлининг виждон ишидир. Чунки чинакам маърифатли инсонларгина ўз юртини тараққий топтиришга, уни кўз қорачиғидек асраб-авайлашга, дунёда ўзига муносиб ўрин эгаллашга қодир бўлади. Бу эса устоз ва мураббийлар, ота-оналар, бутун жамият зиммасига катта масъулият юклайди. Ёшларга таълим-

тарбия берадиган, уларни маъ-ят-маърифатга чорлайдиган устозлар хурматини жойига қўйиш, уларга муносиб шароит яратиб бериш – энг долзарб вазифалардан бирига айланди. Шу билан бирга, бу соҳада муаммолар ҳам йўқ эмас. Шўро замони асоратлари, ўша давр тарбияси ҳамон мияси, онгу шуурида сақланиб келаётган айрим амалдорлар фаолияти ижтимоий, сиёсий, иқт-й соҳалардаги ислохотларга тўсиқ бўлмоқда. Президент Ислон Каримов таъкидлаганидек: “Маърифатдан йироқ амалдор ҳеч қачон халқ дилидагини англашга қодир бўлолмайди. Қолаверса, у бунга интилмайди ҳам. Маърифатсиз раҳбар ҳамиша ўз теварагига маърифатсиз раҳбарларни йиғиш билан машғул бўлади. Чунки, унинг ягона мақсади ўз амалини мустаҳкамлашдан иборат бўлиб қолади. Шу сабабдан ҳам у ғайратли, фидойи, маърифатли кишиларни ҳокимиятга яқинлаштирмасликка тиришади, уларни бадном қилади, уларнинг ютуғидан азобланади”. Буюк маърифатпарвар Абдулла Авлоний: “... Маърифатли халқ шижоатли бўлур. Шижоат қалбнинг матонатидан, руҳнинг саломатлигидан иборатдир. Маорифдан, фунундан ва мад-тдан маҳрум бўлган халқ жаҳолат панжаларининг орасида ҳамир каби эзилгандек, аъфоли замирида ҳам ўз нафсининг ёқасини бўшата олмас... Зероки, жаҳолат ва қўрқинч, фақир ва муҳтожликдан зиёда даҳшатли бир мусибатдир”, деган эди. Афсуски, собиқ Иттифоқ замонида халқимиз ана шундай гирдобга тушиб қолган эди. Мустахлак тузуми қолдирган оғир асоратларни бартараф этишнинг асосий шартларидан бири жамиятда М.м.у.га эришишдир. Чунки, М.м.у. – куллик тафаккурининг кушандаси, у маънавий қарамлик, қўрқув ва ҳадикни бартараф қилади, инсонга бекиёс илоҳий қудрат, мислсиз салоҳият ато этади. “Иқтисодий ислохотларни ҳал этиш мумкин. Халқнинг таъминотини ҳам амаллаб туриш мумкин. Аммо маънавий ислохотлар, куллик ва мутелик исканжасидан озод бўлиш, қадни баланд тутиш, ота-боболаримизнинг удумларини тиклаб, уларга муносиб ворис бўлиш – бу дунёда бундан ортиқроқ ва бундан шарафлироқ вазифа йўқ”. Юртбошимиз томонидан истиқлолнинг дастлабки йилларидаёқ илгари сурилган бу фикр халқимизни маъ-й уйғоқликка чорлаш йўлидаги даъват сифатида янграган эди. Юртимизда амалга оширилаётган ислохотлар натижасида жамиятимиз озод ва эркин истиқбол сари юз тутди, маъ-ят ва маърифатни ривожлантириш давлат сиёсатининг энг устувор йўналишига айланди. Чунки, инсоннинг, халқнинг, жамиятнинг ва давлатнинг куч-қудрати фуқароларнинг маън-й-маъ-й даражаси билан баҳоланади. Президентимиз ўзбек халқининг уч минг йиллик шонли, маън-й-маъ-й тарихи, маъ-ятнинг миллий-этник асослари, миллий қадриятлар, халқнинг салоҳиятига таянган ҳолда **“Мен ХХІ аср маънавият асри, маърифат асри, илм-фан, маданият ва ахборот асри бўлишига қатъиян аминман”**, дея ишонч билдирган эди. Бу ишончни оқлаш, озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт барпо этиш ҳар бир Ўз-н фуқаросининг зиммасидаги юксак масъулият ҳисобланади.